

ОСАДЧУК Ю. М.

викладач

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

ВИДИ ТА РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті проведено класифікацію фінансових посередників за різними класифікаційними ознаками. Під фінансовими посередниками розуміють сукупність фінансових установ (банки, страхові компанії, кредитні спілки, пенсійні фонди тощо), чії функції полягають в акумулюванні коштів громадян та юридичних осіб і подальшому їх наданні на комерційних засадах у розпорядження позичальників. Види фінансових посередників різняться залежно від рівня розвитку фінансової системи тієї чи іншої країни, кожен з інститутів має своє призначення та функції. Також було досліджено функції фінансового посередництва та роль фінансових посередників на фінансовому ринку і в економічному розвитку країни.

Ключові слова: фінансові посередники, банки, небанківські фінансові установи, фінансова послуга.

ОСАДЧУК Ю. Н.

преподаватель

Хмельницкий кооперативный торгово-экономический институт

ВИДЫ И РОЛЬ ФИНАНСОВЫХ ПОСРЕДНИКОВ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

В статье проведена классификация финансовых посредников по различным классификационным признакам. Под финансовыми посредниками понимают совокупность финансовых учреждений (банки, страховые компании, кредитные союзы, пенсионные фонды и т.д.), чьи функции заключаются в аккумулировании средств граждан и юридических лиц и дальнейшем их предоставлении на коммерческой основе в распоряжение заемщиков. Виды финансовых посредников зависят от уровня развития финансовой системы той или иной страны, каждый из институтов имеет свое назначение и функции. Также были исследованы функции финансов и роль финансовых посредников на финансовом рынке и в экономическом развитии страны.

Ключевые слова: финансовые посредники, банки, небанковские финансовые учреждения, финансовая услуга.

OSADCHUK J. M.

lecturer

Khmelnitsky Cooperative Trade and Economic Institution

TYPES AND ROLES OF FINANCIAL INTERMEDIARIES AT THE PRESENT STAGE OF THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE

In this paper the classification of financial intermediaries according to different classification criteria. When financial intermediaries means a series of financial institutions (banks, insurance companies, credit unions, pension funds, etc.), whose functions are to accumulation of citizens and legal entities and their subsequent provision of commercially available to borrowers. Types of financial intermediaries vary depending on the level of the financial system of a country, each of the institutions has its own purpose and function. It was also investigated the function of financial intermediation and the role of financial intermediaries in the financial markets and economic development.

Keywords: financial intermediary, banks, non-bank financial institution, financial service.

julia_osadchuk@mail.ru

Постановка проблеми. Розвиток фінансових відносин, підвищення ролі фінансового ринку в економіці та суспільному відтворенні неминуче призводить до урізноманітнення форм та видів фінансових послуг. Відповідно, це сприяє виникненню нових видів фінансового посередництва, а також суб'єктів, які його реалізують. До недавнього часу провідну роль на фінансовому ринку відігравали лише комерційні банки, проте наразі

небанківські, або так звані парабанківські фінансово-кредитні установи стають дедалі важливішими учасниками фінансової системи в порівнянні з банківськими фінансовими посередниками. Види фінансових посередників різняться залежно від рівня розвитку фінансової системи тієї чи іншої країни. З метою чіткого розуміння важливої ролі, яку відіграють фінансові посередники в сучасному фінансовому та економічному житті, потребують з'ясування функції, які виконують ці інститути. Саме це обумовлює актуальність даного наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням класифікації та дослідженню видів фінансових посередників на фінансовому ринку присвячено велику кількість наукових робіт таких зарубіжних і вітчизняних дослідників, як Г. Габбарт [1, с. 456], Х. Джонсон [2, с.245], В. Зимовець [3, с.172], В. Корнеєв [4, с.80], С. Науменкова [5, с.40], П. Роуз [6, с.603], В. Ходаківська [7, с.329] та ін. У західній традиції розвинених ринків більше уваги приділяється дослідженню проблемних питань діяльності небанківських фінансових посередників. Зокрема, діяльність цих установ досліджено Г. Габбартом, а на українських теренах – В. Зимовцем, В. Корнеєвим, С. Міщенко, С. Науменковою. На увагу заслуговує також підхід до класифікації фінансових установ (фірм) П. Роуза, який умовно розділив ці установи на безпосередньо фінансових посередників та інших фінансових інститутів.

Аналіз фундаментальних праць з фінансового посередництва вітчизняних науковців дав змогу стверджувати, що в науковій думці зроблені значні зусилля по дослідженню і узагальненню видів та ролі фінансових посередників на сучасному етапі розвитку фінансової системи. Але варто відмітити, що до цього часу немає єдиної системи класифікації фінансових посередників, з якою погоджувалися б більшість вчених.

Зважаючи на значну кількість публікацій з цього питання, у сучасній науковій думці не сформулювалося єдиного підходу до визначення видів та ролі фінансових посередників у фінансовій системі, тому важливою на даний момент є систематизація цих підходів.

Формулювання цілей. Метою проведеного дослідження є систематизація видів фінансових посередників, а також з'ясування їх ролі в сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стрімкий розвиток фінансових відносин призводить до зростання різноманіття видів фінансових посередників, які пропонують свої послуги на ринку. Існує велика кількість класифікацій фінансових посередників залежно від критеріїв їх поділу. Загалом останнім часом сформувалося два загальні підходи до класифікації фінансових посередників: суб'єктний, де в основу класифікації покладено принцип віднесення фінансових установ до певних груп за схожістю операцій, які вони здійснюють, та функціональний підхід, де основним критерієм віднесення фінансової установи до тієї чи іншої групи фінансових посередників служить виконання певних функцій.

У загальному випадку, класифікації фінансових посередників також відрізняються залежно від країни, у якій вони функціонують. Так, наприклад, розрізняють європейську та американську класифікації. Відмінності в різних країнах пояснюються різним рівнем економічного розвитку, фінансовими традиціями, потребами учасників ринку, культурними особливостями, а також особливостями бізнесу в тій чи іншій країні.

Розглянемо основні види та класифікації фінансових посередників. Так, згідно з міжнародною класифікацією, яка сформувалася в США, розрізняють три групи фінансових посередників, відображені на рис. 1.

Наведена на рис. 1 класифікація базується на розподілі згідно з фінансовими послугами, які пропонує фінансовий посередник. Також цю класифікацію можна віднести до функціональної, адже чітко виділяються три основні функції: зберігання і примноження заощаджень, захист майнових інтересів у разі настання певних подій та інвестиційна функція.

Так, депозитні інститути являють собою фінансово-кредитні установи, які отримали право залучати депозити на рахунки. Відповідно до даної групи фінансових посередників відносяться дві основні категорії установ – банки та ощадні організації. До останньої групи належать:

- кредитні спілки, які створюються певною групою осіб на кооперативних основах та здійснюють кредитні операції в межах членів цієї групи;
- ощадно-позикові асоціації, які акумулюють грошові кошти на депозитних рахунках, а споживче кредитування здійснюють під заставу нерухомого майна.

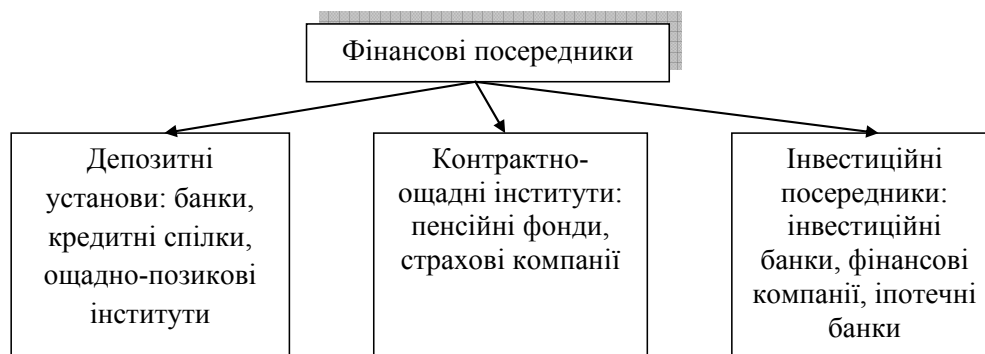

Рис. 1. Міжнародна класифікація фінансових посередників залежно від пропонованого виду фінансових послуг

Контрактно-ощадні установи являють собою фінансово-кредитні інститути, що залучають грошові кошти за рахунок періодичних внесків на довгостроковий період на договірних засадах. Фінансові ресурси страхових компаній як одного з видів фінансових посередників даної групи формуються за рахунок внесків фізичних та юридичних осіб на страхування житла, від нещасних випадків та інших непередбачуваних ситуацій. Ці грошові кошти спрямовуються на кредитування або фінансування купівлі цінних паперів (акцій та облігацій фірм, державних облігацій).

Створення пенсійних фондів сприяє зниженню податкових платежів суб'єктів господарювання, а вільні кошти спрямовуються на придбання цінних паперів найбільш надійних компаній.

Інвестиційні фінансові посередники надають такі види послуг:

- довгострокове інвестиційне кредитування, що сприяє розвитку інновацій та науково-технічному прогресу;
- довгострокове іпотечне кредитування;
- довгострокове кредитування споживчих потреб, будівельних проектів, потреб малого підприємництва.

Інвестиційні посередники отримують фінансові ресурси за рахунок випуску власних акцій або облігацій та їх продажу на фінансовому ринку.

Згідно з вітчизняним законодавством фінансових посередників виокремлюють у дві групи: банківські (універсальні, інвестиційні, спеціалізовані) та небанківські установи. Цю систему класифікації чітко можна віднести до суб'єктної. У основі критерію поділу лежить участь у формуванні грошової пропозиції. Так, різновидами небанківських фінансових посередників є страхові компанії, пенсійні фонди, інститути спільного інвестування, кредитні спілки, довірчі товариства, брокерські компанії, дилерські контори.

На рис. 2 систематизовано основні види фінансових посередників, які діють на вітчизняному фінансовому ринку.

Зокрема, на першому рівні виокремлюють Національний банк України, інші депозитні корпорації, інші фінансові посередники (за виключенням страхових компаній та недержавних пенсійних фондів), допоміжні фінансові установи, страхові компанії та недержавні пенсійні фонди.

На другому рівні фінансові корпорації розподіляють залежно від об'єкта контролю (крім НБУ): державні, приватні, фінансові корпорації під іноземним контролем.

Таким чином, саме перший рівень являє собою своєрідну та функціонально орієнтовану класифікацію фінансових посередників. Зауважимо, що дане тлумачення фінансового

посередництва є «широким» підходом, тому що включає допоміжні фінансові установи, біржі тощо.

Рис. 2. Структура фінансово-кредитної системи України

Окремі науковці, окрім банківських та небанківських (або так званих парабанківських) фінансових установ, виокремлюють і третю групу фінансових посередників – контрактні фінансові інститути. До цієї категорії дослідники пропонують відносити пенсійні фонди, інститути спільного інвестування, фінансові компанії, ломбарди, страхові організації та благодійні фонди. Такий розподіл обґрунтовується врахуванням інституційних відмінностей кожного виду фінансового посередника.

Не менш важливим питанням є з'ясування ролі та основних функцій, які виконують фінансові посередники на фінансовому ринку, а також в економіці в цілому. Очевидним є той факт, що роль фінансових посередників є надзвичайно важливою, особливо на сучасному етапі економічного розвитку.

На основі систематизації поглядів науковців, визначимо такі основні функції фінансового посередництва:

- 1) трансформація фінансових активів;
- 2) акумуляція заощаджень одних суб'єктів та їх подальше інвестування в проекти інших суб'єктів;
- 3) задоволення інтересів одночасно і позичальників фінансових ресурсів, і кредиторів, що досягається шляхом якісного менеджменту активами на основі економії на масштабі, скорочення часу на пошук кредитора/позичальника, мінімізації ризиків та державного нагляду й регулювання діяльності фінансових посередників;
- 4) зменшення трансакційних витрат, пов'язаних із фінансуванням за рахунок економії на масштабі, серед яких витрати на рекламу, проведення оціночно-аналітичних заходів,

побудову інформаційних систем та ін.;

5) надання можливості, з одного боку, власникам капіталу ефективно та в короткий строк розмістити свої ресурси в прибуткові активи, а з іншого боку, позичальникам швидко отримати вільні кошти для фінансування певних виробничих або власних потреб на зворотній основі;

6) забезпечення та організація руху фінансових ресурсів (капіталу) до найбільш ефективних з економічної точки зору споживачів шляхом використання різноманітних спеціальних інструментів;

7) мінімізація фінансових ризиків за рахунок їх перерозподілу між учасниками процесу інвестування;

8) формування економічної кон'юнктури на ринку капіталу, збалансування попиту та пропозиції на фінансові ресурси шляхом залучення великої кількості ринкових учасників;

9) сприяння збільшенню прибутковості фінансових активів, які перебувають у розпорядженні невеликих власників, що досягається за рахунок зниження ризиковості, відкриття доступу до прибуткового бізнесу та зниження витратності фінансових операцій;

10) підвищення ефективності розміщення інвестицій в умовах невизначеності;

11) перенаправлення фінансових ресурсів із традиційних галузей економіки в нові сфери та галузі діяльності, сприяння інноваційній діяльності;

12) диверсифікація ризику активів, а також страхування певних видів ризику, розподіл ризику між учасниками посередницьких операцій;

13) проведення торгівлі фінансовими інструментами на фінансовому ринку, коли фінансові посередники реалізують грошові кошти в обмін на потрібні фінансові активи.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, можна констатувати, що однією з причин відсутності єдиної класифікації фінансових посередників є різниця в рівнях економічного розвитку різних країн світу. Найбільш відомими є американський та європейський підходи. Згідно з вітчизняною класифікацією виокремлюють банківські та парабанківські фінансово-кредитні установи. Крім того, відмінність між класифікаціями фінансових посередників у різних країнах пояснюється відсутністю єдиного тлумачення категорії «банківська установа», а також єдиного класифікаційного критерію суб'єктів фінансового посередництва.

Таким чином, як випливає із вищенаведеного, наразі існує велике різноманіття видів фінансових посередників. Значна кількість з них вже функціонує на вітчизняному ринку, а інші тільки починають зароджуватися. Проте роль фінансових посередників у сучасному економічному та суспільному житті важко недооцінювати. Так, фінансові посередники позитивно впливають на кругообіг активів у процесі розширеного відтворення, підвищують темпи економічного зростання, стимулюють розвиток торгівлі, виробництва та інших сфер економічної діяльності. Особливо важливу роль фінансове посередництво має для великих суб'єктів господарювання, які через специфіку своєї діяльності мають ділові контакти з багатьма контрагентами, розрахунки з якими технічно неможливо реалізувати без допомоги фінансових посередників.

Список використаних джерел

1. Габбард Р. Глен. Гроші, фінансова система та економіка: підруч. / Р. Глен Габбард ; наук. ред. пер. М. Савлук, Д. Олесевич. — К. : КНЕУ, 2004. — 889 с.
2. Johnson Hazel. Financial institutions and markets: a global. New York: McGraw-Hill: University of Louisville, 1993. 560 p.
3. Зимовець В. В. Фінансове посередництво : [навч. посіб.] / В. В. Зимовець, С. П. Зубик. — К. : КНЕУ, 2004. — 288 с.
4. Корнєєв В. В. Модифікація форм фінансового посередництва в Україні / В. В. Корнєєв // Фінанси України. — 2008. — № 1. — С. 77—85.
5. Науменкова С. В. Сучасна модель фінансової системи: Порівняльний аналіз

основних підходів / С. В. Науменкова, С. В. Міщенко // *Фінанси України*. — 2006. — № 6. — С. 44—56.

6. Rose Peter S., James W. Kolari. *Financial institutions: understanding and managing financial services*. 5th ed. Chicago: Irwin, 1995. 766 p.

7. Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг: теорія і практика : [навч. посіб.] / В. П. Ходаківська, В. В. Беляєв. — К. : ЦУЛ, 2002. — 616 с.

8. Бала О. Фінансове посередництво в Україні: сутність та види / О. Бала, О. Цізда // *Науковий вісник НЛТУ України*. — 2010. — Вип. 20.6. — С. 169—174.

9. Класифікація інституційних секторів економіки України [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. — Режим доступу : <http://www.uapravo.net/data/base20/ukr20879.htm>.
